

AB3 grubu İran'ın uranyum dönüştürme ve zenginleştirme çalışmalarına yeniden başlamasını, İran ile sürdürmüş oldukları diyalogun ve UAEA'nın otoritesinin açık bir ihlali olarak görmüştür.

Avrupa Birliği'nin İran ve Suriye Politikasının Türkiye'ye Etkisi

The Impact of the European Union's Iran and Syria Policies on Turkey

Bilgehan ÖZTÜRK

Abstract

This study intends to analyze the impact of EU's policy toward Iran and Syria on Turkey's regional objectives. As Turkey is negotiating with the European Union (EU) for membership, this process requires a certain level of convergence in the parties' goals in many areas. Measuring the degree of convergence becomes more important, as there is now a standstill in negotiations between E3+3/P5+1 and Iran on the latter's nuclear programme and Israel's repeated threats to carry a military strike to Iran's nuclear facilities for some time. The humanitarian and political crisis in Syria as well as the uncertainty about its future also heightens the importance of the question of to what degree Turkey and the EU pursue similar, if not identical, policies in the Middle East.

Keywords: Turkey, European Union, Iran's Nuclear Programme, the Syrian Uprising, Arab Spring

Genel olarak 2005 öncesi dönemde Türkiye ve AB'nin iki ülkeye yönelik yaklaşımlarının büyük oranda örtüştüğünü söylemek mümkündür. AB'nin ABD'den farklı olarak İran'ın nükleer programıyla mücadelede müzakere ve diplomasi yolunu tercih etmesi, Türkiye ile AB arasında bu konuda bir yaklaşım birlikteliğini doğurmuştur.

Giriş

Bu makalede, Avrupa Birliği (AB)'nin İran ve Suriye'ye yönelik politikalarının Türkiye'nin bölgesel politika ve hedeflerine etkisi ve Türkiye'nin bu politikaları nasıl algıladığı incelenecektir. Türkiye'nin geleneksel olarak dış politikada "Batıcı" bir çizgiyi takip etmesi ve Soğuk Savaş döneminin özel şartları gereği yine Batı bloğuyla beraber hareket etmiş olması bu tür bir çalışmayı anlamsız kılabilirdi. Ancak 2002'de AK Parti iktidarı ile Türkiye'nin dış politikada yeni bir paradigmayı kabul etmesi, İran ve Suriye'ye karşı Batı'dan ya da AB'den bağımsız olarak kendi stratejisini belirlemesini ve izlediği politikalarda farklılaşmasını beraberinde getirmiştir.

Genel olarak 2005 öncesi dönemde Türkiye ve AB'nin iki ülkeye yönelik yaklaşımlarının büyük oranda örtüştüğünü söylemek mümkündür. AB'nin Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'den farklı olarak İran'ın nükleer programıyla mücadelede müzakere ve diplomasi yolunu tercih etmesi, Türkiye ile AB arasında bu konuda bir yaklaşım birlikteliğini doğurmuştur. Türkiye de AB ile İran arasında gerilimin olmadığı bir ortamdan istifade ederek İran ile ikili ilişkilerini ileri bir noktaya taşımıştır. Yine benzer bir şekilde AB'nin Komşuluk Politikası çerçevesinde Suriye'yi diğer tüm Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkeleriyle beraber Barselona Süreci'ne dahil ederek bu ülkeyle gelişmiş siyasi ve ekonomik bağlar kurmak istemesi ve Orta Doğu Barış Süreci (ODBS)'ye bu ülkeyi dahil etmek istemesi yine Türkiye'nin Suriye politikasıyla örtüşmüş ve Türkiye'nin Suriye ile ikili ilişkilerini geliştir-

mesini kolaylaştırmıştır. Ancak 2005'ten itibaren AB'nin İran'ın nükleer programı konusunda ABD ile birlikte hareket ederek İran'a karşı sert bir tavır takınması, P5+1 grubu içinde yaptırımlara başvurması, Türkiye'nin İran'la ikili ilişkilerinde problemlere yol açmıştır. Benzer bir şekilde 2005'te Lübnan Başbakanı Refik Hariri suikastının ardından AB Suriye ile ilişkilerini askıya alarak bu ülkeyi izole etmeye çalışmıştır. Aynı dönemde Türkiye'nin Suriye'ye uygulanan tecridi kaldırmaya ve üzerindeki baskıyı bertaraf etmeye çalışması, Türkiye'yi Batılı ülkelerle olan ilişkilerinde zor durumda bırakmıştır. Arap Baharı'nın Suriye'deki yansıması da Türkiye ve AB arasında farklılıklara yol açmış, Türkiye beklentilerine karşılık bulamamıştır.

Bu çalışma kapsamında 2005'ten sonraki süreç ele alınacak, genel olarak AB'nin bu iki ülkeye yönelik politikalarının Türkiye'nin çıkarlarına ve bölgesel hedeflerine olan olumsuz etkisi tartışılacaktır. Birinci bölümde AB'nin İran politikası hakkında bilgi verilecek, ikinci bölümde bu politikanın Türkiye'ye etkisi ve Türkiye tarafından algılanma biçimi sunulmaya çalışılacaktır. Üçüncü bölümde AB'nin Suriye politikası hakkında bilgi verilecek, dördüncü bölümde de bu politikanın Türkiye'ye etkisi, Türk politika yapıcılarının zihnindeki bölgesel vizyon ve coğrafi kurguya değinilerek AB'nin politikasını algılama biçimi irdelenecektir.

1. AB'nin İran Politikası

AB3 grubu (Birleşik Krallık, Fransa ve Almanya) İran'ın Ağustos 2005'te uranyum dönüştür-

Türkiye, P5+1 grubu ile İran arasındaki müzakerelerin son turuna arabuluculuk etmiş olmasına rağmen, İran Türkiye'nin müteakip görüşmelere ev sahipliği yapmasını istememiş, bunun yerine Irak ve Rusya'yı teklif etmiştir.

me ve Ocak 2006'da uranyum zenginleştirme çalışmalarına yeniden başlamasını, 2 yıldır İran ile sürdürmüş oldukları diyalogun ve Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (UAEA)'nın otoritesinin açık bir ihlali olarak görmüştür.¹ Akabinde de nükleer dosyayı Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK)'ye taşımıştır. Bununla beraber P5+1 grubu (BMGK daimi üyeleri ve Almanya), 4 Haziran 2006'da Viyana'da yapılan bir görüşmenin ardından İran'ı nükleer faaliyetlerinden vazgeçirmek amacıyla bir teşvik paketi de önermiştir.² İran bu paket çerçevesinde verilen mühleti tanımak istemeyince, ABD ve AB 31 Temmuz 2006'da BMGK'yi toplayarak 1696 Sayılı BMGK Kararı'nı çıkarmıştır.³

AB Ortak Dış ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Javier Solana, Eylül 2006 boyunca İran Ulusal Güvenlik Konseyi Başkanı Ali Lari-

jani ile Viyana ve Berlin'de görüşmelerde bulunmuştur. Bu sırada P5+1 grubu Ocak 2006'nın başında, İran'a nükleer faaliyetlerini durdurması için verdiği süreyi uzatma kararı almıştır.⁴ Ancak Solana'nın ifadesiyle, İran'ın nükleer faaliyetlerini durdurma konusunda 'dürüst davranmaması' sebebiyle görüşmeler sona ermiştir. Bunu takiben BMGK, 23 Aralık 2006 tarihinde bütün zenginleştirme ve ağır su faaliyetlerini durdurmayı İran'a zorunlu kılan 1737 Sayılı BMGK Kararı'nı almıştır.⁵

UAEA'nın 22 Şubat 2007'de, İran'ın 1737 Sayılı BMGK Kararı'ndan doğan yükümlülüklerini yerine getirmediği yönünde bir rapor hazırlaması üzerine⁶, BMGK oybirliği ile 24 Mart 2007'de 1747 Sayılı BMGK Kararı'nı almıştır. Bu karar, 1737 Sayılı Karar'da belirtilmiş olan İran'ın uranyum zenginleştirmeyi durdurması yönündeki

yükümlülüklerini tekrarlamış, mali yaptırımların uygulanacağı kişi ve kurumların listesini genişletmiş, İran'dan yapılacak silah ihracatını yasaklamış ve devlet ve finansal kuruluşları İran ile yeni bir finansal ilişkiye girmemeleri konusunda uyarmıştır.

UAEA'nın 30 Ağustos 2007'de "Önemli Sorunların Çözüm Yöntemi Üzerine İran ve UAEA'nın Yaklaşımları" adlı belgeyi yayınlaması üzerine, ABD ve AB3 grubu İran'a karşı sert bir tutum takınma kararı almıştır. Bu belgede, İran'ın uranyum zenginleştirme faaliyetlerini durdurmadığı ve Ağır Su Üretim Tesis'i'ni işletmeye devam ettiği belirtilmiştir.⁷ 28 Eylül 2007'de New York'ta dönemin ABD Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice'in ev sahipliğinde yapılan toplantının ardından, Birleşik Krallık, Fransa, Almanya, Rusya, Çin, ABD Dışişleri Bakanları ile Solana İran'ın nükleer programı hakkında ortak bir bildiri yayınlamışlardır.⁸ Bu bildiride, müzakerelerin devam etmesi için İran'ın uranyum zenginleştirme faaliyetlerini 1737 ve 1747 Sayılı BMGK kararları doğrultusunda, tam ve sürekli olarak uzun vadeli bir anlaşmayla durdurması gerektiği vurgulanmıştır.

İran'ın herhangi bir adım atmaması üzerine P5+1 grubunun siyasi liderleri 1 Aralık'ta toplanmış ve yeni bir karar çıkarmak üzere hazırlıklara başlamışlardır. 14 Aralık 2007'de toplanan AB Zirvesi'nde, BMGK'nin BM Şartı'nın 41. Maddesi çerçevesinde alacağı ek tedbirlere verilen destek tekrarlanmış, uluslararası toplumun endişeleri doğrultusunda AB'nin de kendi ek tedbirlerini almak üzere olduğu belirtilmiştir.⁹

Birleşik Krallık ve Fransa öncülüğünde toplanan BMGK, 21 Şubat 2008'de İran'a giren ve çıkan kargolara kısıtlama getirilmesini, seyahat yasaklarını, nükleer programla ilişkisi olan kişilerin banka hesaplarının dondurulmasını ve İranlı finansal kuruluşların daha yakın bir takibe tabi tutulmasını görüşmüştür.¹⁰

UAEA'nın İran'ın iddia edilen nükleer malzemeleri kullandığına dair bir bulguya rastlamadığını belirten raporuna¹¹ rağmen BMGK, mevcut

yaptırımları sertleştirmeyi, İran'a giren ve çıkan ve yasak ekipman taşıdığı düşünülen kargoların denetlenmesini, İranlı finansal kuruluşların daha yakından incelenmesini, seyahat yasaklarının genişletilmesini ve nükleer programla ilişkili kişi ve kurumların banka hesaplarının dondurulmasını öngören 1803 Sayılı BMGK Kararı'nı 3 Mart 2008'de almıştır.¹²

İran'ın nükleer programı konusunda, ABD ile AB'nin tutumlarının büyük oranda örtüştüğü gözlenmektedir¹³ ve bu tutum bugüne kadar sürmüştür. 23 Ocak 2012'de Konsey bazı ek kısıtlayıcı tedbirler uygulamaya karar vermiştir. Bu tedbirler enerji sektöründe AB'nin İran'dan yaptığı ham petrol ithalatını, finans sektöründe İran Merkez Bankası'nı, altın ve çok-amaçlı kullanımı mümkün olan bazı kritik mal ve teknolojilerin İran'a ihracatını ve ulaşım sektörünü kapsamaktadır.¹⁴ Bu tedbirler, İran'ın ham petrol ihracatından elde ettiği ve nükleer programını desteklemek için kullandığı ekonomik kapasitesini düşürmeyi amaçlamaktadır. Petrol ihracatının İran'ın toplam ihracatının %80'ini ve hükümet gelirlerinin %70'ini teşkil ettiği düşünüldüğünde bu alandaki yaptırımlar özellikle önem arz etmektedir. Ayrıca, AB'nin ithalatı da İran'ın toplam ihracatının %20'sini oluşturmaktadır. AB İran için önemi bu kadar büyük bir gelir kaynağını hedef alarak, rejim üzerindeki baskısını artırmaktadır. Buna ek olarak AB, İran'ın nükleer programı konusunda benzer endişeleri paylaşan tüm ülkeleri, özellikle de İran'dan petrol ithal eden ülkeleri benzer adımlar atmaya ve ithalatlarını azaltmaya davet ederek yaptırımların etkisini azami dereceye çıkarmak istemektedir. Son olarak 23 Mart 2012'de Avrupa Konseyi (AK) en son gündeme getirilen ek tedbirleri uygulanması ile ilgili yasayı kabul etmiştir.¹⁵

2. AB'nin İran Politikasının Türkiye'ye Etkisi

AB'nin P5+1 grubunun bir parçası olarak yaptırımlara başvurarak İran'a karşı katı bir yaklaşımı benimsemesi, Türkiye'nin bölgesel politikasıyla uyumsuzluk arz etmektedir. Geçmişte İran konusunda siyasi reformdan nükleer programa kadar pek çok alanda Türkiye ve AB'nin dış politika

İran'ın nükleer programı ve AB'nin buna yönelik politikası söz konusu olduğunda, Türkiye için yukarıda sözü edilen 'uyum'u sağlamak bir zorunluluk haline gelmektedir. Türkiye'nin ana stratejisi bunun üzerine kurulu olduğu için, dengenin herhangi bir taraf lehine bozulması, Türkiye'yi dış politikada büyük zorluklarla karşı karşıya bırakacaktır.

anlaşıları örtüşmüştür. Ancak tarafların farklı İran algıları, öncelikleri ve İran ile girilecek muhtemel bir çatışmanın iki taraf için farklı sonuçlar doğuracak olması, Türkiye ve AB'yi İran konusunda birbirlerinden uzaklaştırmıştır.

Türkiye'nin dış politikasının ana hedeflerinden biri, bölgesel politikası ve özelde AB ile genelde de Batı ile olan iyi ilişkileri arasında bir uyum sağlamaktır. Türkiye'nin Dışişleri Bakanı ve mevcut dış politikasının da mimarı olan Ahmet Davutoğlu, Türkiye'nin geleneksel Batılı ittifaklarıyla komşuluk ilişkileri arasında bir uyum tesis etmeye kararlı olduğunu ifade etmiştir.¹⁶

Türkiye'nin bölgesel hedefleri, dış politikasının vazgeçilmez bir bölümünü teşkil etmektedir. Davutoğlu, Türkiye'nin Batı ile güçlü ilişkilerinin önemini vurgulamakla beraber, bölgesel hedeflerden bu ilişkiler sebebiyle feragat edilmeyeceğini de belirtmiştir. Bugüne kadar olduğu gibi, Türkiye, Batılı müttefikleriyle uyumlu gördüğü politikalarını yürütmeye devam edecek, fakat bunların komşularıyla ilişkilerini olumsuz yönde etkilemesine de müsaade etmeyecektir.¹⁷

İran'ın nükleer programı ve AB'nin buna yönelik politikası söz konusu olduğunda, Türkiye için yukarıda sözü edilen 'uyum'u sağlamak bir zorunluluk haline gelmektedir. Türkiye'nin ana stratejisi bunun üzerine kurulu olduğu için, dengenin herhangi bir taraf lehine bozulması, Türkiye'yi dış politikada büyük zorluklarla karşı karşıya bırakacaktır.

Türkiye İran'ın izlemiş olduğu yöntemi onaylamıyorsa da İran'ın nükleer otonomi ve yerli uranyum zenginleştirme kapasitesine sahip olma arzusunu anlamaktadır.¹⁸ Türkiye İran'ın sivil amaçlı uranyum zenginleştirme faaliyetini tanırken, Batı, bunu bir nükleer silah edinme teşebbüsü olarak algılamaktadır. Türkiye'nin İran ile P5+1 grubu arasında arabuluculuk yapma çabaları da bu meseleye ve İran ile olan ikili ilişkilerine verdiği önemin bir göstergesidir. Türkiye 9 Haziran 2010'da BMGK'de İran'a karşı uygulanacak yaptırımlara ret oyu vermiştir.¹⁹ Türkiye bununla önemli bir komşu ve ekonomik partner olarak gördüğü İran'ı izole olmaktan kurtarmak istemiştir. Öte yandan, Türkiye kendi adına, nükleer silahlara sahip bir İran konusunda Batılı ülkeler kadar huzursuz değildir. Bunun birkaç sebebi vardır: Birincisi, Türkiye İran'ın kısa vadede nükleer silah elde edebileceğine ihtimal vermektedir; ikincisi, NATO üyesi olmak münasebetiyle nükleer silahlara karşı korunmakta olduğunu düşünmektedir; üçüncüsü, İran'ın nükleer silah edinme arzusunu savunma ve caydırma amaçlı olduğunu, saldırı amaçlı olmadığını düşünmektedir; ve son olarak da iki ülke arasında nükleer silahların kullanılacağı bir çatışmayı ihtimal dahilinde görmemektedir.²⁰

Türkiye'nin İran'ın nükleer programına yaklaşımı kendi güvenlik hesaplamalarının bir sonucudur. Türkiye, İran'daki muhtemel bir istikrarsızlığı nükleer silaha sahip bir İran'dan daha tehlikeli bulmaktadır. Dini ve etnik açıdan heterojen bir ülke olan İran'da, merkezi otoritenin zaafa uğ-

ratılması, uzun yıllar sürecek bir iç savaşa yol açabilecek, bu da Türkiye'nin milli güvenliğini doğrudan etkileyecektir.²¹ Türkiye'nin Brezilya ile birlikte İran ile nükleer takas anlaşmasını yapması da yaptırımlar yoluyla İran'da istikrarsızlık çıkmasını engellemeye yöneliktir.

Bu hamleler Türkiye'nin dış politikasında geniş bir bölgesel vizyona dayanmaktadır. Bölgesel politikada Türkiye özgüvenli, esnek, dinamik ve çok yönlü bir politikayı uzun vadeli bir hedef olarak belirlemiştir. 'Komşularla sıfır sorun' politikasıyla Türkiye komşularıyla sınır aşan güvenlik problemlerini çözmeyi ve mücavir bölgesinde etkili olmayı amaçlamaktadır. Bu çerçevede, İran ile ilişkiler hem bu politikanın imtihan alanı niteliğindedir hem de bu politikanın sınırlarını belirleyici bir özelliğe sahiptir. Türkiye, İran'ın nükleer politikası ve ikili ilişkileri konusunda ABD'den bağımsız bir politika izlemektedir. Ancak, P5+1 grubunun adımları ve BMGK'nin yaptırım kararları Türkiye'nin manevra alanını kısıtlamaktadır. Türkiye, İran'a yapılacak bir askeri müdahale veya sınırlı bir saldırının bölgede çatışma ve istikrarsızlığı artıracığını ve sorunun diplomatik yollarla çözülebileceğini düşünmektedir.²² Türkiye'nin amacı, İran'ı barışçıl nükleer enerji sınırları içerisinde tutarak yanı başında Irak benzeri bir durumun ortaya çıkmasını engellemektir.²³

AB'nin yaptırımlar yoluyla İran'a yaklaşımını sertleştirmesi, Türkiye'yi komşusuyla hem siyasi hem de ekonomik açıdan zor duruma sokmuştur. Batılı devletler zaman zaman, Türkiye'nin komşu bölgelerinde, sonuçları Türkiye'yi doğrudan etkileyecek çatışmacı politikalar izlemektedirler.²⁴ Yaptırımları takiben, bir 'Batı müttefiki' olarak Türkiye'nin 'tarafını belirleme'ye zorlanması son on yılda bölgesinde inşa etmeye istikrar havzasını tehlikeye sokmaktadır. Türkiye bekleneneği üzere önemli bir komşusunun güvenini kaybetmiştir. Türkiye, P5+1 grubu ile İran arasındaki müzakerelerin son turuna arabuluculuk etmiş olmasına rağmen²⁵, İran Türkiye'nin müteakip görüşmelere ev sahipliği yapmasını istememiş, bunun yerine Irak ve Rusya'ya teklif etmiştir.²⁶

İran'a uygulanan yaptırımlarla birlikte Türkiye, İran'dan yapmış olduğu ham petrol ithalatını %20 oranında azaltmış, İran'a yaptığı ihracat da %20 oranında düşmüştür.²⁷ Temmuz 2012'de Türkiye'nin İran'dan yaptığı ham petrol ithalatı son 2,5 yılın en düşük seviyesi olan 48,000 varile gerilemiştir. Türkiye'nin önceki ay yapmış olduğu ithalatın 167,000 varil ve günlük ihtiyacının da 180,000 varil olduğu düşünüldüğünde, bu düşüş Türkiye'nin ihtiyacını karşılamaktan çok uzaktır.²⁸ Komşu ülkelerle yapılan ticaretin, Türkiye'nin dış politika aktivizmindeki temel saik olduğu göz önünde bulundurulduğu zaman, AB'nin mevcut politikasının Türkiye'nin bölgesel politikadaki kazanımlarını tersine çevirme potansiyeline sahip olduğu görülür. Ayrıca Türkiye, ihtiyacı olan enerjiyi üretecek doğal kaynaklara sahip olmadığı için enerjide dışa bağımlı bir ülkedir. Türkiye İran'dan petrol ve doğalgaz ithalatına zaten, hareket kabiliyetini kısıtlayan Rusya'ya enerji bağımlılığını ortadan kaldırma, kaynaklarını çeşitlendirme stratejisinin bir parçası olarak başlamıştır. Sonuç olarak, geçmişte İran ile ekonomik ilişkilerin gelişimi diğer alanlardaki gelişmeyi beraberinde getirdiği gibi, ekonomik ilişkilerdeki gerileme de İran'ın son nükleer müzakerelerde Türkiye'ye karşı tavrında görüldüğü üzere- diğer alanlardaki ilişkilerin bozulmasına sebep olmaktadır.

3. AB'nin Suriye Politikası

Soğuk Savaş'ın bitimi ve Orta Doğu Barış Süreci (ODBS)'nin ilanından sonra, AB, Barselona Süreci'nin bir parçası olarak, Suriye'yi bölgesel istikrar ve demokratikleşme programına dahil etmiştir. AB-Suriye ilişkileri ayrıca ekonomik, siyasi ve kültürel alanları ihtiva eden bir Ortaklık Anlaşması (OA)'yı da öngörmekteydi. Ancak ABD, Mayıs 2004'te Suriye'yi hedef alan bir dizi yaptırım kararı alarak AB üye ülkelere bu anlaşmayı yapmamaları konusunda ciddi bir baskı uygulamıştır. Buna ek olarak, Şubat 2005'te Refik Hariri suikastının ardından AB'nin Suriye ile diyaloga girmek konusunda tavrı olumsuz bir hal almıştır. Bunun sonucunda müzakereler askıya alınmış, Suriye'ye verilmesi planlanan imtiyazlar iptal edilmiş, Suriye fonları dondurulmuş ve bir grup Suriyeli şüpheli olarak AB'nin terörist lis-

tesine eklenmiştir. Yine AB, BM'nin, görevi yalnızca Hariri suikastını yargılamak olan bir uluslararası mahkeme kurma girişimlerine şiddetle destek vermiştir. AB daha önce Doğu Avrupa ülkelerine yaptığı gibi anlaşmalardan doğan ilişkilerini kullanarak Suriye'yi etkileme yoluna gitmemiş, OA'yı rafa kaldırarak bununla Suriye'yi cezalandırmayı seçmiştir. Mart 2007'de Solana Şam'ı ziyaret etmiş ve OA'nın yeniden görüşülebilmesi için Suriye'nin Lübnan'a yapmış olduğu şüpheli silah sevkiyatını durdurmasını ve Lübnan içerisinde hükümet ve muhalefet arasındaki gerilimin düşürülmesine yardım etmesini şart koşmuştur.²⁹

Suriye'nin radikal bir Arap devleti olduğu şeklindeki genel algı, AB'nin Suriye'ye yaklaşımında hep olumsuz bir rol oynamıştır.³⁰ Bu durum AB'nin Doğu Avrupa ülkeleri ve Suriye'ye olan yaklaşımları karşılaştırıldığında açıkça görülmektedir.

AB içinde Suriye'ye karşı tutum, ülkeler arasında farklılık arz etmekle birlikte, ağırlıklı olarak bu ülkeye karşı sert bir yaklaşımı öngörmektedir. AB ülkeleri arasındaki temel ayrımın sebebi, bir grup ülke Ortadoğu'da kalıcı bir barışın tesisini öncelerken, bir grup ülke için ABD ile olan ilişkileri diğer önceliklerine üstün gelmekte ve Suriye'ye karşı politikalarını belirlemektedir. Bugüne kadar ikinci grubun daha belirleyici olduğunu söylemek mümkündür. Dönemin Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac'ın Hariri ailesiyle olan yakın ilişkisi göz önünde bulundurulduğunda, suikast sonrası siyasi atmosfer ve ABD'nin üye ülkelere yapmış olduğu baskı OA'nın hayata geçmesine engel olmuştur. ABD, AB-Suriye arasındaki ekonomik ilişkileri güçlendirerek Suriye'nin Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)'ye girmesini kolaylaştırmasından, dolayısıyla da Suriye'yi köşeye sıkıştırma politikasını delmesinden korktuğu için OA'ya şiddetle karşı çıkmıştır.³¹

AB bölgede ABD'ye bağımlıdır. ABD'nin Suriye'yi sıkıştırması ve Kitle İmha Silahları (KİS)'in yayılması konusundaki endişeleri sebebiyle AB, politikalarını ve çıkarlarını değiştirerek ABD ile uyumlu hale getirmiştir. Suriye ile olan ilişkilerini dondurmasında görüldüğü üzere AB, özeld

Suriye genelde de Ortadoğu'ya ilişkin normatif vizyonunu bir kenara bırakarak ABD ile 'dirsek teması'nda bulunmayı stratejik olarak tercih etmektedir.³²

Arap Baharı Sonrası

AB Suriye'deki ayaklanma başladığından itibaren muhalefete sözlü bir destek vererek rejimi eleştirmiştir. AB'nin desteği de eleştirisi de para yardımı, yaptırımlar ve kınama gibi askeri olmayan tedbirlerle sınırlı kalmıştır. 22 Mart 2012'de Avrupa Komisyonu, ülkede ve sınırlarında kötüleşmekte olan insani durum üzerine, yaralanan ve ülkeyi terk etmek zorunda kalan insanlar için 7 Milyon Euro'luk bir insani yardımda bulunmayı kabul etmiştir.³³

23 Nisan 2012'de Konsey, kötüleşen durum üzerine Suriye'ye uyguladığı kısıtlayıcı tedbirleri tekrarlamıştır. Suriye'nin muhalefeti bastırmak için kullanabileceği araç, mal ve teknolojilerin ihracatına ek kısıtlamalar getirme kararı alınmıştır. Konsey ayrıca lüks malların AB'den Suriye'ye ihrac edilmesini de yasaklamıştır.³⁴ Bu, rejimin sivillere karşı yürüttüğü katliamın başlangıcından bu yana AB'nin onaylamış olduğu on dördüncü yaptırım paketidir.

7 Haziran 2012'de Yüksek Temsilci Catherine Ashton, Suriye halkına olan desteğini tekrarlamıştır. İnsani yardımın ihtiyaç içinde olan insanlara engelsiz bir şekilde ulaştırılmasına izin verilmesini isteyerek, Suriye halkının özgürlük ve demokrasi mücadelesine olan bağlılığını vurgulamıştır.³⁵

23 Temmuz 2012'de AB, Annan Planı'ndan doğan yükümlülüklerini ve BMGK'nin 2042 ve 2043 Sayılı kararlarını ihlal ederek nüfusun yoğun olduğu bölgelerde ağır silahlarla halka ateş açan rejimi şiddetle kınamıştır. AB, Suriye rejimine sivil ölümlerini derhal durdurmaya, kuşatılmış şehir ve kasabalardan çekilerek, ülkenin çıkarı için barışçıl bir geçiş sürecine izin vermeye davet etmiştir. AB ayrıca rejime, komşu ülkelerin toprak bütünlüğü ve egemenlik haklarına saygı göstermesi hususunda da çağrıda bulunmuştur. Buna ek olarak AB, BM ve Arap Ligi Özel Temsilcisi

Demokratik, çoğulcu ve müreffeh bir Arap dünyası Türkiye'nin çıkarınıdır. Sürecin başından beri Türkiye'nin tavrı net olmuştur: Arap dünyasında dönüşüm kaçınılmazdır, bu dönüşüm halkların özgürlük, adalet ve refah için meşru taleplerini karşılamalı ve şiddetsiz gerçekleştirmelidir.

Kofi Annan'ın görevine ve 6 maddelik planının yürürlüğe sokulması için verdiği tam desteği bir kez daha vurgulamıştır.³⁶

4. AB'nin Suriye Politikasının Türkiye'ye Etkisi

Türkiye'nin Ortadoğu politikasının itici gücü, büyüyen ekonomisi, ihracat kapasitesi ve müteşebbis özel sektörüdür. Türkiye'nin son on yılda bölgeye yaptığı ihracat on yıl önceki miktarın iki katından daha fazladır.³⁷ Türkiye bölge ülkeleriyle yaptığı ticarete fazla vermekte, bu durumdan kazançlı çıkmaktadır. Hariri suikastından sonra AB'nin yaptırımlara tabi tuttuğu ve siyasi olarak baskı altına aldığı Suriye ekonomik ve siyasi açıdan zayıflamış, bu da Türkiye ile olan ilişkilerine yansımıştır. Türk politikacılar Ortadoğu'da yapıcı bir Suriye politikasının hem bölgedeki gerginliği düşüreceğini, hem de Suriye'ye yöneltilmiş olan güvensizliği bertaraf edeceğini düşünmüşlerdir.³⁸ Türkiye için bölgesinde gerginliğin olmaması, barış ve istikrarın tesisi en büyük önceliklidir. Yakın çevresindeki muhtemel bir istikrarsızlık Türkiye'nin güvenliğini tehdit edeceği gibi, istikrarsız ülkelerle arzu ettiği ekonomik işbirliğini de gerçekleştiremeyecektir. Türkiye'nin bu dönemde Suriye ile geliştirmiş olduğu ileri siyasi ve ekonomik ilişkilerin AB ile koordineli yürütülmesi halinde çok daha ileri bir seviyede olacağı bir gerçektir.

Türkiye ile AB arasındaki temel yaklaşım ve politika farkı, bu iki aktörün Ortadoğu bölgesine bakışlarının farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Türkiye'nin bölgesel politikasının anlaşılması için karar alıcıların vizyonu anlaşılmalıdır.

Türkiye'nin Coğrafi Kurgusu ve Bölgesel Vizyonu

Türkiye'nin son on yıldır yürütmüş olduğu dış politika, yeni bir 'coğrafi kurgu' ve 'bölgesel vizyon'un ürünüdür. Bu kurguda, Türkiye'nin içinde bulunduğu bölgenin niteliği değişmiş, bölge ile entegrasyonun önündeki fiziki engeller Türk politika yapıcılarının zihninde kalkmış ve güvenlik öncelikli bakış açısı yerini işbirliği öncelikli bakış açısına bırakmıştır. Yeni bölgesel vizyonun bir parçası olarak Türkiye, komşu ülkelerle olan eski kültür ve medeniyet bağlarını yeniden keşfederek, bölgesindeki işbirliği imkanlarını fark etmiştir. Bu vizyona göre, Türkiye sadece önemli bir jeopolitik konumu işgal etmekle kalmayacak, bu konumunu kullanarak etkili bir siyasi ve ekonomik aktör olarak ortaya çıkacaktır.³⁹

Türkiye, bölgesine yeni yaklaşım tarzıyla birlikte daha yakın ekonomik ve siyasi ilişkileri kazanca dönüştürmek, bölgesel problemlerin çözümüne katkıda bulunmak, bölgesel barış ve istikrarın temini için uluslararası aktör ve kuruluşlarla işbirliği yapmak istemektedir.⁴⁰

Davutoğlu'nun ifadesiyle, Balkanlar'dan Kafkaslar'a, Karadeniz'den Doğu Akdeniz ve Ortadoğu'ya, Körfez'den Kuzey Afrika'ya kadar olan bölgede çatışma ve ulaşılamamış bir potansiyel söz konusudur. Türkiye, bölge ülkelerinin kararlı tutumu ve uluslararası toplumun da yardımıyla bu bölgeyi refah, istikrar ve güvenlik havzasına dönüştürmeyi amaçlamaktadır.⁴¹

Suriye'den gelen mülteci akını Türkiye için ekonomik olarak ve güvenlik açısından sorunlar taşımaktadır. Suriyeli mültecilerin sayısı 100 bini aşmış durumdadır.

Türkiye'nin Arap Baharı'na ve Suriye Krizine Bakışı

Bölgesel düzeyde Türkiye'nin arzusu, halkın meşru taleplerinin yönetime yansıdığı, demokrasi ve karşılıklı bağımlılık ilkeleriyle birbirine bağlı ülkelerin varlığıdır.⁴² Böyle bir kurguda, demokratik olmayan, halkının taleplerini göz ardı eden, bölge ülkeleri arasında ekonomik işbirliği ve karşılıklı bağımlılığı engelleyerek ahengi bozan yönetimlere yer yoktur. Davutoğlu, bir yönetimin meşruiyetinin, halkına özgürlüğü ve güvenliği aynı anda sunabilmesiyle ölçüldüğünü belirtmiştir. Halkın güvenliği, özgürlüğü pahasına sağlanmamalıdır.⁴³ Davutoğlu yine, Türkiye'nin kısa süreli siyasi kazanımlar için kendisini bölge halkından uzaklaştıracak adımlar atmayacağını ifade etmiştir.⁴⁴

Türkiye, bölgesindeki insanları etnik ve dini kimliklerine bakmaksızın 'ebedi kardeşleri' olarak görmektedir.⁴⁵ Bu yaklaşım, AB'nin bölgeye ve yaşamakta olan insani trajediye yaklaşımından açık bir şekilde ayrılmaktadır. Türkiye, yanı başındaki trajediyi AB'den çok daha yakından müşahade ettiği için iki tarafın çözümün aciliyeti konusundaki yaklaşımları da farklılık arz etmektedir.

Demokratik, çoğulcu ve müreffeh bir Arap dünyası Türkiye'nin çıkarınadır. Sürecin başından beri Türkiye'nin tavrı net olmuştur: Arap dünyasında dönüşüm kaçınılmazdır, bu dönüşüm halkların özgürlük, adalet ve refah için meşru taleplerini karşılamalı ve şiddetsiz gerçekleşmelidir. Bu dönüşüm arzu edilen ve 20 yıl önce gerçekleşmesi gereken, gecikmiş bir dönüşümdür.⁴⁶

2011 yılının ortalarından itibaren Türkiye Esed Rejimi'ne karşı eleştirilerini yüksek perdeden dile getirmeye başlamıştır. Başbakan Erdoğan Türkiye'nin 1982 Hama katliamına benzer bir katliama sessiz kalamayacağını ifade etmiştir. Türkiye aynı zamanda muhalefetin kendi topraklarında örgütlenmesine müsaade ederek Suriye halkıyla dayanışma içinde olduğunu göstermek istemiştir. Türkiye, Esed Rejimi'nin vermiş olduğu reform sözlerinin hiçbirini yerine getirmemesi üzerine hayal kırıklığına uğramış, rejimin meşruiyetini kaybettiğini ve muhalefetin, halkın meşru temsilcisi olarak kabul edilmesi gerektiğini açıklamıştır. Türkiye, esasen ayrımsız ve orantısız güç kullanımından doğan insani trajediye odaklanmıştır. Krizin, bütün bölgeyi etkileyecek bir etnik çatışmaya dönüşmesini engellemek için derhal harekete geçme ihtiyacı hissetmiştir.⁴⁷

Esed Rejimi meşru otorite olmaktan çıktığı için, sorun artık bir iç sorun olmaktan çıkmış, uluslararası müdahaleyi meşru hale getirmiştir. Türkiye başarısız diplomatik girişimlerin ardından, bütün kozlarını Esed Rejimi'nin olmadığı yeni bir siyasi düzenin kuruluşundan yana kullanmıştır.⁴⁸

Türk karar alıcıları, sokakta gösteri yapan gençleri bölgenin geleceği olarak görmüş ve isteklerinin dikkate alınması gerektiğini düşünmüştür. Bölge büyük bir uyanışın eşiğindeyken Türkiye, Davutoğlu'nun ifadesiyle 'tarihin doğru tarafında' yer alarak bu çabaya mütevazı bir katkıda bulunmak istemiştir. Yine Türkiye, baskının kimden geldiğine bakmaksızın bölgedeki tüm baskıcı rejimleri reddedecek, evrensel ilkeleri ve insan haklarını göz ardı ederek ülkeyi kendi mülkü olarak gören rejim ve yöneticilere karşı müsamaha göstermeyecektir.⁴⁹ Türkiye'ye göre, Suriye konusunda harekete geçmemek bir seçenek değildir. İlgili tüm taraflar Esed Rejimi'ne siyasi baskıyı artırmalı ve muhalefeti güçlendirmelidir.⁵⁰

Rejim ve destekçileri, Annan Planı'nı iktidarlarını sağlamlaştırmak ve bu arada da muhalefetle sözde bir diyalogu başlatmanın aracı olarak kullanmaktadır. Fakat Annan Planı rejime daha fazla zaman tanımak için hazırlanmamıştır. Rejimin insani ve meşru olmayan uygulamaları Suudi

Arabistan-Katar ile İran arasındaki güç mücadelesi bahane edilerek görmezden gelinemez. Askeri müdahale bir seçenek olarak dışlandığı için ülke ciddi bir iç savaş içerisinde sıkışıp kalmıştır. Çözüm, halka giderek özgür ve adil bir seçimi uluslararası gözlem altında gerçekleştirmektir ki bu da rejimi daha fazla siyasi oyun oynama şansı vererek gerçekleşmeyecektir. Annan Planı'nın başarısı için sürekli ve bütün bir baskı şarttır.⁵¹ AB'nin Annan Planı'nı tek çözüm olarak desteklemesine karşın, zorlayıcı bir tedbirle takviye edilmediği sürece Türk yetkililer bu konuda Annan Planı'na olan güvenlerini yitirmişlerdir.

Türkiye'nin keşif amaçlı sefer yapan jetinin Suriye tarafından düşürülmesi, Türkiye'nin bu ülke hakkındaki tezini bir kere daha teyit etmiştir ki, Suriye Türkiye'nin kendi güvenliği için de bir tehdit ve külfet haline gelmiştir.⁵² Bölgesel güç olma iddiasındaki bir ülkenin caydırıcılığına yakın zamandaki en büyük darbeyi vurması açısından bu olay önemlidir ve Türkiye için Suriye'de bir rejim değişikliği her zamankinden daha elzem hale gelmiştir.

Türkiye ile AB arasında Suriye'deki ayaklanmanın mahiyetine yönelik görüş ayrılığı bulunmaktadır. Esed Rejimi Suriye'deki ayaklanmanın Sünni Araplar tarafından başlatıldığını ve sonra da Müslüman Kardeşler tarafından teslim alındığını etkili bir propaganda olarak kullanmaktadır. Maalesef, Batılı hükümetler de bu propagandaya büyük oranda kanmış durumdadır.⁵³ Buna göre Müslüman Kardeşler, ülkedeki Gayrı Müslim azınlığa karşı bir savaş yürütmektedir. Batılı ülkeler de Esed Rejimi'ni devirerek 'İslamcı bir yönetim' kurulmasına önayak olmak istemediklerinden müdahale etme konusunda isteksiz davranmaktadırlar. Bu durum pek çok açıdan Türkiye'yi tehdit etmektedir.

Suriye Krizi Türkiye'yi Nasıl Etkilemiştir?

Türkiye kendisini dünyadaki Esed karşıtı koalisyonun öncüsü olarak konumlandığı için, Beşşar Esed'in iktidarda kaldığı her gün Türkiye'ye pek çok açıdan zarar vermektedir. Öncelikle Türkiye ekonomisi Suriye'deki krizden ciddi bir

AB'nin Suriye muhalefetine sözlü desteği ve parasal yardımı sorunun hafifletilmesinde bir yere kadar etkili olmaktadır. Türkiye'nin ihtiyacı olan şey ise bölgede sorunların kaynağının derhal ortadan kaldırılmasıdır. AB bu yönde adım atma konusunda isteksiz olduğu için, bu durum Türkiye'ye yukarıda zikredilen konularda zarar vermektedir.

şekilde etkilenmiştir. Suriye, Türkiye'nin Arap dünyasına ulaştığı ticaret yolu olduğu için, kriz Türkiye'nin Ortadoğu'yla olan ticaretine büyük bir darbe vurmuştur. Türk tır şoförleri Suriye'de rejim destekçisi güçler tarafından defalarca saldırıya uğradıktan ve bir şoför de hayatını kaybettiikten sonra, Suriye Türkiye için bir güzergah olmaktan çıkmıştır.⁵⁴ Türkiye güzergah değiştirmek zorunda kaldığı için bu durum ek bir ulaşım maliyeti getirmiştir. Sonuç olarak Türkiye'nin Suriye ile ticareti 2011'de 1,2 Milyar Dolar iken, 2012'de Ocak-Temmuz arasında 382 Milyon Dolar'a düşmüştür.⁵⁵

İkinci olarak, Suriye'deki durum Türkiye'nin güvenliğini tehdit etmektedir. Esed Rejimi'nin 1980'lerde ve 1990'larda PKK ile olan yakın ilişkisi ve desteği göz önünde bulundurulursa, Türkiye'ye karşı PKK'yı bir misilleme aracı olarak kullanması muhtemeldir. Türkiye'nin rejime karşı açık bir tavır aldığı günden bu yana PKK'nın saldırılarında ciddi bir artış olmuştur. Bu süre zarfında Türkiye 90'dan fazla asker ve güvenlik görevlisini kaybetmiştir.⁵⁶ Yaklaşık 900 km olan Türkiye-Suriye sınırı da bu ülkeden kaynaklanan güvenlik problemlerini çözmeyi daha da zorlaştırmaktadır. Esed Rejimi'nin PKK'ya olan desteği Türk yetkililerce dile getirilmiş ve ABD'nin Ankara Büyükelçisi Ricciardone rejimin PKK'ya silah yardımı yaptığını iddia etmiştir.⁵⁷ Türk istihbarat makamları 8 askerin şehit edildiği bir PKK baskınında kullanılan silahların Suriye istihbarat teşkilatı 'Muhaberat' tarafından sağlandığını ispat etmiştir.⁵⁸ Yine yakın zamanda Gaziantep'te meydana gelen büyük çaplı patlama⁵⁹ dikkatleri

Suriye'ye çevirmektedir. Gaziantep'in bugüne kadar terör saldırılarından uzak olması ve sınır şehri Halep'in bir süredir rejim ve muhalefet arasındaki ana savaş alanı olması bu şüpheyi kuvvetlendirmektedir. Ayrıca, rejimin Suriye'nin kuzeyini PKK'nın bu ülkedeki uzantısı olan PYD'ye teslim etmiş olması da Türkiye'yi potansiyel bir 'Suriye Kürdistanı' konusunda endişeye sevk etmektedir.⁶⁰

Üçüncü olarak, Suriye'den gelen mülteci akını Türkiye için ekonomik olarak ve güvenlik açısından sorunlar taşımaktadır. Suriyeli mültecilerin sayısı 100 bini aşmış durumdadır.⁶¹ Mülteciler zaman zaman kamplarında sorun çıkarmaktadırlar. Mesela bir grup mülteci kimlik kontrolü yapmak isteyen polislerle tartışıp üç tanesini yaralamıştır.⁶² Daha önce de çıkan bir isyanda 7 tane polis ve asker mülteciler tarafından yaralanmıştır.⁶³ İlk mülteci grubunun gelmesinden bu yana 150'den fazla olay bildirilmiştir. Mültecilerin Arap, Kürt, Türkmen, Alevi, Sünni gibi birçok farklı etnik ve dini kökenden gelmeleri ve aralarındaki küçük tartışmalar kampları adeta bir çekirdek çatışma alanına dönüştürmektedir.

Davutoğlu, İslam İşbirliği Teşkilatı'nın Bağımsız İnsan Hakları Komisyonu toplantısının çıkışındaki basın toplantısında, uluslararası toplumdan mülteci yükünü paylaşmasını talep etmiştir.⁶⁴ 31 Ağustos 2012'de BMGK toplantısında Davutoğlu, Türkiye'nin mülteciler konusunda elinden geleni yaptığını, ancak durumun artık Türkiye'nin kapasitesini aştığını, her gün 4000 civarında mültecinin sınıra dayandığını, binlercesinin kamp

yetersizliği sebebiyle sınırın öte tarafında beklendiğini ve şimdiye kadar 300 Milyon Dolar'dan daha fazla para harcadığını belirtmiştir.⁶⁵

Türkiye Suriye konusunda ABD ve Batı ülkeleri tarafından yalnız bırakıldığını hissetmektedir.⁶⁶ Türkiye'nin AB nezdindeki daimi temsilcisi Selim Yenel, uygulanan yaptırımların Esed Rejimi'ni kan dökmekten alıkoymayacağı için sonuçsuz kalmaya mahkum olduğunu ifade etmiştir.⁶⁷

Sonuç olarak, AB'nin Suriye muhalefetine sözlü desteği ve parasal yardımı sorunun hafifletilmesinde bir yere kadar etkili olmaktadır. Türkiye'nin ihtiyacı olan şey ise bölgede sorunların kaynağının derhal ortadan kaldırılmasıdır. AB bu yönde adım atma konusunda isteksiz olduğu için, bu durum Türkiye'ye yukarıda zikredilen konularda zarar vermektedir.

Sonuç

Bu çalışmada AB'nin 2005'ten bu yana İran ve Suriye'ye karşı yürüttüğü politikaların Türkiye'nin çıkarlarına ve bölgesel hedeflerine etkisi ile bu politikaların Türkiye tarafından algılanma biçimi tartışılmaya çalışılmıştır.

İran'ın nükleer programı konusunda şeffaf olmaması ve ABD'nin 'şahinleştirici' etkisiyle AB, İran'a karşı çatışmacı bir yaklaşımı benimseyerek hem BMGK'nın yaptırım kararlarını desteklemiş, hem de kendi bağımsız yaptırım kararlarını alarak hayata geçirmiştir. Türkiye'nin AB ile müzakere eden bir ülke olması siyasi ve ekonomik alanlarda AB ile belli bir seviyede bir politika birlikteliğini gerektirmektedir. Bunun sonucunda Türkiye de bu yaptırımlara katılmaya zorlanmış, Türkiye İran ile olan ikili ilişkilerini zedeleyen bu yaptırımlara kısmen de olsa katılmak zorunda kalmıştır. Türkiye İran'a bağımlı olduğu enerji sektöründe bu ülkeden yaptığı ithalatı ve bu ülkeye yaptığı ihracatı azaltmış, bu durumdan ekonomik olarak olumsuz etkilenmiştir. Ekonomik ilişkilerin bozulması siyasi ilişkilere de sirayet ederek iki ülke arasında güven bunalımına yol açmıştır. Daha önce P5+1 grubu ile İran arasında

arabuluculuk rolünü üstlenen Türkiye'yi, en son yapılan müzakerelerde İran ev sahibi ve arabulucu olarak görmek istememiştir. Türkiye'nin yeni dış politikasının ana unsurlarından biri olan, geleneksel Batılı ittifaklarıyla komşuluk ilişkileri arasında bir denge ve uyum sağlama çabası büyük bir yara almıştır.

Hariri suikastının ardından Suriye'yi izole ederek cezalandırmak isteyen AB, Türkiye'nin Suriye üzerindeki baskıyı kaldırıp onu uluslararası sisteme entegre etme çabalarını olumsuz etkilemiştir. Türkiye'nin yeni dış politika anlayışı gereği bölgesinde barış ve istikrarın sağlanması hayati öneme sahiptir. Çevre ülkelerde barış ve istikrarın varlığı Türkiye'nin istikrarına katkı sağlayacağı gibi, bu barış ve istikrar ortamında Türkiye komşu ülkelerle siyasi, ekonomik ve kültürel bağlarını geliştirerek bundan fayda sağlayacaktır. Dolayısıyla Türkiye'nin komşu ülkelerinden herhangi birine yapılacak olan siyasi ya da askeri müdahale bölgenin barış ve istikrarını bozacağı için Türkiye'nin çıkarlarına ve güvenliğine doğrudan bir tehdit olacaktır.

Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da demokrasi ve özgürlük sloganlarıyla başlayan ayaklanmalar, Türkiye'nin uzun vadede oluşmasını arzu ettiği bölgesel düzenin ilk adımı mahiyetindedir. Türk politika yapıcıları bölgelerinde, karşılıklı bağımlılık temelinde birbirine bağlı, demokratik, şeffaf ve adil yönetimlere ve serbest piyasa ekonomisine sahip ülkelerin birbirleriyle ticaret yaparak oluşturduğu bir istikrar ve refah havzası tasavvur etmektedirler. Suriye'de Esed Rejimi 'zamanın ruhu'na aykırı hareket ederek bu sürecin önünü tıkamaya çalışmakta, Türkiye'nin yanı başında bir istikrarsızlık kaynağı olmakta ve Türkiye'nin güvenliğini açıktan tehdit etmektedir. Gelineen noktada Türkiye'nin ihtiyacı olan, Esed Rejimi'nin uluslararası meşruiyeti olan bir müdahale ile yönetimden indirilmesi ve yerine serbest ve adil seçimlerle seçilmiş bir yönetimin getirilmesidir. AB ve ABD çeşitli sebeplerle bu adımı atma konusunda isteksiz davranarak Türkiye'nin farklı şekillerde zarar görmesine göz yummaktadırlar.

DİPNOTLAR

- 1 IAEA Information Circular, 'Communication Dated 13 January 2006 Received from the Permanent Missions of France, Germany and the United Kingdom to the Agency', INF/CIRC/662, 18 Ocak 2006; <www.iaea.org/Publications/Documents/Infcircs/2006/infcirc662.pdf>.
- 2 Pierre Emmanuel Dupont, "The EU-Iran Dialogue in the Context of the Ongoing Nuclear Crisis." *Central European Journal of International and Security Studies* 3.1 (2009): 97-112.
- 3 "UNSC Resolution 1696 (2006)." <www.daccessdds.un.org>.
- 4 Bkz. "Early October New Deadline for Iran." *Washington Post*. 21 Sept. 2006. <www.washingtonpost.com>.
- 5 "UNSC S/RES/1737 (2006)." <www.iaea.org/NewsCenter/Focus/laealran/uns_c_res1737-2006.pdf>.
- 6 International Atomic Energy Agency, "Implementation of the NPT Safeguards Agreement and Relevant Provisions of Security Council Resolution 1737 (2006) in the Islamic Republic of Iran: Report of the Director General", GOV/2007/8, Şubat 22, 2007. <www.iaea.org>.
- 7 International Atomic Energy Agency, "Implementation of the NPT Safeguards Agreement and Relevant Provisions of Security Council Resolution 1737 (2006) in the Islamic Republic of Iran: Report of the Director General", GOV/2007/48, 30 Ağustos 2007, Par. 3-8 and 25. <www.iaea.org/Publications/Documents/Board/2007/gov2007-48.pdf>.
- 8 "P5+2 Statement on Iran." 28 Eylül 2007. <www.state.gov/r/pa/prs/ps/2007/sep/92944.htm>; Bkz. "Split in Group Delays Vote on Sanctions against Iran." *International Herald Tribune*. 28 Eylül 2007. <www.iht.com/articles/2007/09/29/africa/29iran.php>; "Sanctions for Tehran Are Delayed at the UN." *International Herald Tribune* 29-30 Eylül 2007: 1; Bkz. Burns, R. Nicholas. "On-the-Record Briefing After Secretary Rice's Meeting with the P-5 Plus Germany Plus EU." Under Secretary for Political Affairs in the U.S. Department of State, 28 Eylül 2007. <www.state.gov/p/us/rm/2007/92953.htm>.
- 9 Presidency Conclusions of the Brussels European Council, 14 Aralık 2007. <www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/97669.pdf>.
- 10 "Security Council Weighs New Sanctions on Iran." *International Herald Tribune*. 22 Şubat 2008. <www.iht.com/articles/2008/02/22/news/22nations.php>.
- 11 International Atomic Energy Agency, "Implementation of the NPT Safeguards Agreement and Relevant Provisions of Security Council Resolutions 1737 (2006) and 1747 (2007) in the Islamic Republic of Iran: Report by the Director General", GOV/2008/4, 22 February 2008, Para. 54. <www.isis-online.org/publications/iran/IAEA_Iran_Report_22Feb2008.pdf>.
- 12 "UN Votes to Add Sanctions against Iran." *International Herald Tribune*. 03 Mart 2008. <www.iht.com/articles/2008/03/03/america/iran.php>.
- 13 Seyyed Hossein Mousavian, *Iran-Europe Relations: Challenges and Opportunities*. (London and New York: Routledge, 2008). s.154
- 14 "Council of the European Union Press Release." 3142nd Council Meeting, *Foreign Affairs*. Brussels, 23 Ocak, 2012, 5592/12.
- 15 "Council of the European Union Press Release." 3157th Council Meeting, *Foreign Affairs*. Brussels, 22-23 Mart 2012, 7849/12.
- 16 Ahmet Davutoğlu, "Turkey's Zero-Problems Foreign Policy." *Foreign Policy*, 20 Mayıs 2010
- 17 Ahmet Davutoğlu, *Principles of Turkish Foreign Policy and Regional Political Structuring*. Working Paper no. 3. Centre for Strategic Research, 2012. Vision Papers. s.7
- 18 Mohammed Ayoob, "Beyond the Democratic Wave in the Arab World: The Middle East's Turko-Persian Future." *Insight Turkey* 13.2 (2011): ss. 57-70.
- 19 Daniel Dombey, , Alex Barker, and Najmeh Bozorgmehr. "Turkey Slams Latest Iran Sanctions." *Financial Times*. N.p., 10 June 2010. <http://www.ft.com/cms/s/0/15cd24ee-73c4-11df-bc73-00144feabdc0.html#axzz25Q4IDYk3>.
- 20 Ayoob, A.g.e.
- 21 Mustafa Kibaroglu, and Barış Çağlar. "Implications of a Nuclear Iran for Turkey." *Middle East Policy*, 15.4 (2008): 59-80.
- 22 Bülent Aras. "Türk-İran İlişkileri: Değişim Ve Süreklilik." *Avrasya Dosyası*, 12.2 (2006): 61-92.
- 23 Bülent Aras, and Rabia Karakaya Polat. "From Conflict to Cooperation: Desecuritisation of Turkey's Relations with Syria and Iran." *Security Dialogue*, 39.5 (2008): 495-515.
- 24 İbrahim Kalın, *Turkey and the Middle East: Ideology or Geo-Politics?* Autumn. SETA, 01 Eylül 2008. <http://www.seta.org/public/HaberDetay.aspx?Dil=tr&hid=11010&q=turkey-and-the-middle-east-ideology-or-geo-politics>.

- 25 Herb Keinon, "P5+1, Iran resume talks 2 weeks after last round." *The Jerusalem Post*. 24 Haziran 2012.
- 26 "İran müzakereleri Moskova'da sürecek." *Hürriyet*. 25 Mayıs 2012.
- 27 "İran yaptırımları, Türk ekonomisini vuruyor." *Milliyet*, 24 Haziran 2012.
- 28 "İran'dan petrol ithalatı 2.5 yılın en düşüğünde." *NTVMSNBC*. 3 Eylül 2012.
- 29 Ruth Hanau Santini, "Policies towards Syria, 2003-2007: Realpolitik Unintended." *Who Is a Normative Foreign Policy Actor?: The European Union and Its Global Partners*. Ed. Nathalie Tocci. Brussels: Centre for European Policy Studies, 2008. 41-46.
- 30 Peter Seeberg, *European Neighbourhood Policy, Post-normativity and Legitimacy. EU Policies towards Jordan, Lebanon and Syria*. Working paper no. 14. Centre for Contemporary Middle East Studies, University of Southern Denmark, Kasım 2008. p.14
- 31 Santini, A.g.e.
- 32 A.e.
- 33 "More EU support for the victims of Syria's humanitarian crisis." *European Commission Press Release*, 22 Mart 2012, IP/12/273.
- 34 "Council strengthens EU sanctions against Syrian regime." Luxembourg: Council of the European Union, 23 Nisan 2012, 8957/12.
- 35 "Statement by the EU High Representative Catherine Ashton on violence in Syria." Brussels, 7 June 2012, A 255/12.
- 36 "Council conclusions on Syria." *3183rd Foreign Affairs Council meeting*. Brussels: Council of the European Union, 23 Temmuz 2012.
- 37 Ömer Taşpınar, "Turkey's Strategic Vision and Syria." *The Washington Quarterly* 35.3 (2012): 127-40.
- 38 Bülent Aras, "Turkey's rise in the Greater Middle East: peace-building in the periphery." *Journal of Balkan and Near Eastern Studies* 11.1 (2009): 29-41.
- 39 Bülent Aras, and Hakan Fidan. "Turkey and Eurasia: Frontiers of a New Geographic Imagination". *New Perspectives on Turkey* 40 (2009): 195-217.
- 40 A.e.
- 41 Ahmet Davutoğlu, "Turkish Foreign Policy and the EU in 2010". *Turkish Policy Quarterly* 8.3 (2010): 11-17
- 42 Davutoğlu, 'Principles', A.g.e. s.7
- 43 A.e.
- 44 Davutoğlu, 'Principles', A.g.e. s.4
- 45 Davutoğlu, 'Principles', A.g.e. s.8
- 46 İbrahim Kalın, *Turkey and a Democratic and Prosperous Arab World*. Today's Zaman, 18 Mayıs 2011.
- 47 Şaban Kardaş, *Turkey's Syria Policy: The Challenge of Coalition Building*. On Turkey, The German Marshall Fund of the United States, Şubat 17, 2012, s.2
- 48 A. e. s.3
- 49 Davutoğlu, 'Principles', A.g.e. s.4
- 50 İbrahim Kalın, *In Syria, inaction is not an option*. Today's Zaman, 21 Mart 2012.
- 51 İbrahim Kalın, *Turkey, Syria and the Annan Plan*. Today's Zaman, 18 Nisan 2012.
- 52 İbrahim Kalın, *Turkey and the international order*. Today's Zaman, 4 Temmuz 2012.
- 53 İbrahim Kalın, *The post-Assad Syria?* Today's Zaman, 1 Ağustos 2012.
- 54 "Suriye'de Türk TIR'larına saldırı." *Habertürk*, 5 Temmuz 2012.
- 55 "Ülkelere Göre Dış Ticaret." *T.C. Ekonomi Bakanlığı*. <<http://www.ekonomi.gov.tr/index.cfm?sayfa=7155BE01-D8D3-8566-45208351967592CF>>.
- 56 "Genelkurmay: 5 ayda 373 terörist öldürüldü, 88 şehit verildi." *Milliyet*. 10 Eylül 2012.
- 57 Müderrisoğlu, Okan. "Esed PKK'ya silah veriyor." *USA Sabah*, 15 Ağustos 2012.
- 58 "8 askeri şehit eden silahlar Suriye'den." *Star*, 6 Ağustos 2012.
- 59 "Gaziantep'te bomba yüklü araca saldırı." *Radikal*, 20 Ağustos 2012.
- 60 "Bayraklar PYD'den maaşlar Esad'dan." *Milliyet*. 14 Ağustos 2012.
- 61 "Suriyeli mülteci sayısında rekor artış." *BBC Turkish*, 4 Eylül 2012.
- 62 "Suriyeli sığınmacılar bir polisi vurdu." *Radikal*, 10 Ağustos 2012.
- 63 "Suriyelilerin bulunduğu kampta isyan." *Hürriyet*, 22 Temmuz 2012.
- 64 "Turkey urges international community to share Syrian refugee burden." *Today's Zaman*. 27 Ağustos 2012.
- 65 "Davutoğlu: 'BM sistemi işlemiyor.'" *Euractiv.com*. 31 Ağustos 2012.
- 66 "Türkiye yüzüstü bırakıldı." Brussels: ABHaber.com, 9 Eylül 2012.
- 67 "AB Daimi Temsilcisi Yonel: 'Esad'a yaptırımlar işe yaramaz.'" *Euractiv.com*. 10 Şubat 2012.